

A photograph of a dirt path winding through a lush forest. Two hikers are visible in the distance, walking away from the viewer. The forest is dense with green foliage and tall evergreen trees. At the top of the image, there is a horizontal banner with a parchment-like texture, featuring the title 'LAESTADIUSLEDEN' in a stylized, carved font. The banner has a small circular hole on the right side.

LAESTADIUSLEDEN

Historia och kultur

Laestadiusleden mellan Lannavaara och Lainio

Projektet Historia och kultur längs Laestadiusleden mellan Lainio och Lannavaara genomfördes 2014. Syftet har varit att kortfattat beskriva bygdens historia och kultur, samt ge ledfakta kring en pilgrimsvandring längs Laestadiusleden.

Projektansvarig:

Föreningen August Lundberg
Lannavaara 60
981 13 Lannavaara

Projektledare:

Jan Jägerfjord, QBL AB, Vittangi

Källor

Ödemarksprofetens lärjungar, Hjalmar Westeson 1922

Kirunas Byar, Tidningsföreningen i Kiruna 2002

Lainio – Vår Hembygd, Lainio Hembygdsförening 1981

Tolonen – Svappavaara 1954

Lannavaaraprojektet del 3, Barbro Söderström 1989

Skogens Nomader, Resa till Viiksjärvi 1932 Ernst Manker

Ur Landet nr 5, 1937 Uno Hannu

August Lundberg, Bygd och Vildmark 1935

Intervjuer med Agne Söderström, Roland Henriksson

Projektrapport Pilgrimsvandringar i Tornedalen, Hans Söderström 2009

Foton tillhör projektet om ej annat anges.

Vandring längs Laestadiusleden

En vandring längs Laestadiusleden tillgodoser många människors behov av att få vara i naturen, komma bort från en stressig vardag och få ta hand om sig själv under några dagar. Vandraren ges tillfälle att ta del av en intressant kultur och historia om en ödemarksbygd i nordligaste Sverige.

Laestadiusleden är en vacker led med fina rastplatser, boende i tält eller kåta. Leden följer de gamla stigarna som byborna vandrade förr. Den passerar urskogen i Pessinki naturreservat, de vackra skogssjöarna och den brusande Saankijoki. En vacker by möter i Viiksjärvi. Lannavaara kom till under senare delen av 1800-talet, Lainio och Viiksjärvi bosattes däremot långt tidigare. Den som vill kan färdas i gummiflotte längs Saankijoki och Lainioälven

Leden är lättgången och väl utmärkt. För ensamvandrare erbjuds en säker vandring.

Leden är märkt med
Heliga Birgittas tecken.

”När jag kom hem efter
pilgrimsvandringen fick jag
en så schön efterkänsla...”
Vandrare 2012.

Pilgrimsvandringar

Att ge sig ut på Pilgrimsvandring eller vallfärd har förekommit i nästan alla kulturer och religioner. Pilgrimen söker att finna sig själv i sin inre resa, komma ifrån stress och nå en inre ro. En del vill berätta om livets djupare värden och kanske göra sig tillgängliga för oplanerade möten i nya sammanhang. Ett annat sätt de gör det på är att vandra eller resa till kyrkor eller heliga platser.

En av de mer kända pilgrimerna under medeltiden var den heliga Birgitta från Vadstena. Hon och hennes man vandrade till Nidarosdomen och den helige Olofs grav i Norge, till aposteln Jakobs grav i Santiago de Compostela i Spanien och födelsekyrkan i Betlehem.

Pilgrim kommer enligt många från betydelsen i ordet främling. Folk som kommer vandrande och resande från andra orter och länder befinner sig då på främmande mark, bland främmande människor. Detta passar också bra in i andligt överförd mening att vi är här tillfälligt. Liksom det sägs i bibeln är vi på väg till ett liv bortom det synliga. Samtidigt hittar vi alltmer in i oss själva, i samklang med naturen.

Pilgrimsvandrarens nyckelord

Andlighet

Enkelhet

Långsamhet

Bekymmerslöshet

Frihet

Delande

Tystnad

Laestadianismen

Lars Levi Laestadius tillträdde som kyrkoherde i Karesuando 1826. Det anses att han fick sitt andliga genombrott när han var på visitationsresa och mötte samekvinnan Maria och det var i samtal med henne som Laestadius egentliga väckelse kom. Först därefter framträder, omkring 1844-1845, Laestadius som den obestridda ledaren på Nordkalotten. Han anföll ”den stora draken” brännvinet som förstörde människorna och han talade hoppfullt om att Gud med sin ande skulle befria dem från detta slaveri.

Laestadius ägnade sig också åt att undervisa och upplysa. Hans predikningar skrevs av och lästes i bygderna. Från 1879 fanns också en Laestadius postilla. I de missionsskolor som Laestadius startade i den finsk- och samisktalande bygden verkade hans lärjungar sedan som lärare. Det betydde att skolarbete och väckelse gick hand i hand.

Den sanna kristendomen är för laestadianerna någonting mer än en anslutning till ett kyrkosamfund och dess ordningar. Den bygger på uppriktig bot och bättring, omvändelse och tro. Man bekänner sina synder inför församlingen och får dem förlåtna. Den laestadianiska väckelserörelsen har aldrig stått utanför kyrkans gemenskap. Även om spänningarna har varit stora har det aldrig kommit till en brytning.

Lannavaara by

Lannavaara är en av de yngsta byarna i östra området av Kiruna kommun. Byn kom till 1873 med anledning av att bönder från Sopperobyarna gjorde provodlingar av korn i området. Det visade sig då att Lannavaarabergets sydsluttning var den enda plats i området där kornet mognade. Den första gården flottades nedför Lainioälven från Nedre Soppero av familjerna Spett och Laestadius.

Tidigare hade platsen varit en naturlig lägerplats för de renskötande samerna med deras färder med renraiden. Samerna döpte platsen till Lannavaara. Namnet kommer från finskans lantalaiset som betyder bofast och vaara som betyder berg. Rakt översatt betyder Lannavaara ”de bofastas berg”.

Liksom många andra små byar i området har Lannavaara genomgått många eror. Byn var i början på förra seklet välbefolkad med familjer med stora barnaskaror. På 1960-talet skedde en mycket stark nedgång delvis på grund av jordbrukspolitiken och på 1970-talet fanns i byn 98 fast boende. 1982 var framtidsutsikterna dystra bl a skolan nedläggningshotad, konsumbutiken föremål för indragning, posten nedläggningshotad osv.

1989 hade trenden vänt och Lannavaara tillhörde de byar i området som bedömdes gå en ljus tid till mötes. Invånarantalet hade stigit till 160 personer fast boende. Övervägande delen av befolkningen var människor i arbetsför ålder och skolan levde vidare. Konsumbutiken hade stärkt sin ställning och ökat omsättningen. Den positiva utvecklingen stod att finna i den turistsatsning som hade skett. Byn hade i stort sett ingen arbetslöshet.

Idag, 2014 och 25 år senare har byn förändrats på olika sätt. Några få företag har etablerats i byn. Utbildning i mineralhantverk sker i samverkan med Luleå Universitet, turismen är fortfarande viktig, antal bäddar för turister har ökat. Ett katolskt kloster är under uppbyggnad. Servicen har centraliserats men affären finns kvar. I kommunen råder en överhettning på arbetsmarknaden inom gruvindustrin, det medför att många människor bor i Kiruna och besöker byn under ledigheter och lov. En ekonomisk förening är verksam i byn.

Predikanten August Lundberg. Foto: Borg Mesch, Kiruna bildarkiv.

Predikanten August Lundberg

Dalmasen August Lundberg kom som lärare och föreståndare till Lannavaara missions-skola 1885. Han lärde sig att förstå de laestadiankristna och det värdefulla i deras tro. Även det finska och samiska språket lärde han sig snabbt. Verksamheten drabbades under åren av stora motgångar, bl. a. branden i skolhuset ner två gånger. Trots detta fortsatte han sin uppgift fram till 1916 då staten tog över nomadskoleväsendet.

I mars 1889 ingick Lundberg äktenskap med Vilhelmina Laestadius, dotter till hemmansägare Johan Wilhelm Laestadius och dennes hustru Ella Persdotter Huuva. Genom giftermålet kom Lundberg in i den laestadianska släkten. Det bidrog till att öka laestadianernas känsla för samhörighet med honom. Genom hustruns samiska härkomst fick han också god kontakt med samerna. Lundberg anslöt sig helt till den laestadianska väckelsen och bidrog till dess utveckling genom skrifter, brevväxling och predikoverksamhet. Han gjorde långa predikoresor under sommarhalvåret till svenska samer och norska trosfränder vid norska kusten från Vrangerhalvön till Lofoten. Någon gång gick resorna söderut och han predikade i svenska kungahuset som även utsåg honom till hovpredikant. Han predikade även i Småland och Östergötland. August Lundbergs andliga resning var stor och han blev den som grundade den östliga grenen av laestadianismen.

Det berättas att August Lundberg under sitt sista levnadsår reste över 900 mil och höll 200 predikningar för sammanlagt 15000 besökare. Som predikant tog August Lundberg vara på biktens och förbättringens betydelse för människorna. Än idag hålls årligen laestadianska samlingar i Lannavaara under trettondag jul.

Källor: Sammanställning från Projektet Lannavaara, del 3. 1989, bil 15 och Per Boreman, Laestadianismen sid 177-178 och Bygd och Vildmark 1931

Lundbergs Pörte

Agne Söderström är barnbarn till predikanten August Lundberg och hans maka Vilhelmina. Han berättar att han växte upp i Lundbergs hus (pörte). Pörtet var byggt på gammalt vis. Det var inte isolerat, endast vedspis och öppen spis som värmden hela köket. August Lundberg hade med avsikt byggt ett stort pörte. Det fanns ett stort runt bord mitt i köket för samtal och bönestunder. Huset blev en samlingsplats för alla i byn. En gång, minns Agne, att det låg 58 samer på golvet i köket.

Vid sekelskiftet 18-1900-talet talades det enbart finska och lapska i byn. Lundberg lärde sig snabbt båda språken. Som lärare och predikant blev August Lundberg byns talesman. Efter hans död 1930 fick Agnes far Alfred Söderström överta den rollen. Han var bra på att skriva och talade även gällivarefinska. Det blev så att han fick översätta från/till svenska språket allt som rörde sig i byn. Han hade också poststationen efter Lundberg. Alfred hade befogenhet att vara ordningsvakt. Det medförde att han uppdrogs att dela ut stämningar och även medföra polisen vid delgivningar. Kom herremän var han tvungen att komma och översätta. När rundradion kom fick Alfred Söderström tolka nyhetsut-sändningarna för byborna som samlats i pörtet. Detta var speciellt viktigt under kriget.

Efter August Lundbergs bortgång beslutade Agnes mor på 50-talet att huset skulle rivas eftersom hon var rädd att huset annars skulle användas för andra syften än bönemöten. Kvar idag finns en minnessten över August Lundberg som står på den gamla boplatsen bredvid kyrkan.

Berättat av Agne Söderström

Prinsessan Eugénies Minneskyrka i byn Lannavaara, Lappland.

Lannavaara Minneskyrka

Kyrkan är tillägnad Prinsessan Eugénies för hennes arbete med Lappländska missionen i Lannavaara 1883-1915. I vapenhuset finns en minnesplatta med texten I tacksam åminnelse av H.K.H. PRINSESSAN EUGENIES *1830 -+ 1889 grundaren av *"Lappska Missionens Vänner"* uppfördes detta kapell 1933. "VAD HON GJORDE DET GJORDE HON" Mark. 14.8

Idén till att bygga denna kyrka kom från predikanten och läraren August Lundberg. Ett sentida porträtt av Lundberg återfinns i vapenhuset. Tavlan är målad av kyrkoherde em. Jan-Erik Kuoksu.

Kyrkan, eller kapellet som det kallades till en början, invigdes 1934. Den förvaltades fram till 1954 av Missionssällskapet i Stockholm. Ett önskemål om en mer lokalt förankrad förvaltning av kyrkan ledde fram till att Stiftelsen för Lannavaara Minneskyrka inrättades. Stiftelsen är än idag verksam.

1973 utfördes en grundlig renovering av kyrkan bl a togs orgelläktaren bort, ett samlingsrum, sakristia med skrudkammare ombyggdes på nedre planet. Ny kyrkorgel installerades framme i koret. Till själva invigningen erhöll kyrkan från Kempefonden ett kors med namnet *"Korset mot klotet"*. Kyrkan är än idag en samlingsplats för årliga östlaestadianska samlingar.

1984 återinvigdes kyrkan efter att den fått en ny trädfasad, likaså hade tornet och spiran målats om.

Vid en invigningsgudstjänst 12 augusti 2012 invigde biskopen i Luleå stift Hans Stiglund Laestadiusleden som pilgrimsled mellan Lannavaara och Lainio.

Klosterorden Marias lamm

Sedan 2013 finns den katolska orden Marias lamm i Lannavaara. Nunnorna arbetar med att etablera "S:t Josefs" kloster i gamla skolan på Lannavaaraberget. Fastigheten anskaffades 2014. Klostret i Lannavaara är det enda katolska klostret i Sverige norr om Stockholm. Önskan är att skapa ett kapell och gästhem för besökare. Verksamheten innefattar tillverkning av träsniderier, handarbeten och örttvålar.

Klostret tar gärna emot gäster som vill leva en tid i bön och tystnad, andas in denna vackra och specifika natur. Vandrare är välkomna!

Tider för bön alla dagar

05.00-06.00 Tyst Tillbedjan

06.00-06.20 Laudes (morgonbön)

08.00-08.20 Rosenkransen

09.00- Mässa

12.00-12.20 Middagsbön

17.30-18.30 Tyst Tillbedjan

18.30-18.55 Vesper (Aftonbön)

21.00-21.25 Nattbön

Syster Amada och Syster Karla.

Att vandra förr och nu

I början av 1900-talet var det ett äventyr att ta sig fram i naturen. De fåtal vandrare som kom till Lannavaara var på väg för att besöka någon i Viikujärvi eller Tuolpukka eller för att ta sig vidare mot Karesuando eller Lainio. Vintertid färdades man lättast längs myrar och Lainio älv. Sommartid var det vanligast att färdas med båt längs älven. Båten roddes och stakades uppför forsarna. Stigar och leder var inte lika lätta att hitta som idag. De var bara skönjbara på fastare mark. Säkrast var att passera Lundbergs pörte innan avfärd. Där kunde man få veta senaste nytt om väder och folk. Under sin vandring till Viikujärvi 1932 anlätade författaren Ernst Manker två vägvisare. Det var samnen Johan Mangi från Tuolpukka och nybyggaren Johannes Persson från Lannavaara.

En vandring in i ödemarken runt Viikujärvi medförde stora osäkerheter. När Manker med följe kom fram till Saankijoki beskriver han situationen ”*Vi kom fram till Saangi men funno ingen båt. Ån var bred som en flod, djup, mörk och dyster. I videbuskarna utmed stranden hängde långa flor av svartlav. Det regnade och mörknade och vi kunde inte komma över. Det var just inte muntert. Vi försökte ropa över berget vid sjön till lappläget. Inget svar*”.

Det var inte alltid lätt för byborna att hitta heller. Agne Söderström i Lannavaara berättar att han som pojke ofta fick följa med predikanten Pääjärvi när denne predikade för samerna. För att vara säkra på att hitta tillbaka fick Agne hugga in märken på björkarna. Han säger att Pääjärvi kollade honom hela tiden för han var rädd att gå vilse. Någon karta användes över huvud taget inte i mitten av förra seklet.

Idag genomför vi vandringarna säkrare. Tänk vad karta och väderprognos underlättar. Vandring och raster kan planeras. Laestadiusleden som följer gamla stigen över Viikujärvi utmärktes som pilgrimsled 2012, rastplatser med vindskydd, eldstad och utedass byggdes vid Pullijoki och Pakajärvi. Leden röjdes och spångades för vandrare. Vandringarna kan ske i bägge riktningarna. 2013 års vandring avslutades med flottfärd längs Saankijoki ut i Lainio älven vidare till Lainio.

Myllyjoki (Kvarnbäcken).

Lannavaara till Pullijoki 10 kilometer

Förberedelserna är viktiga. Mat och vatten behöver medföras från start. Som vandrare behövs även ett tält. Sommartid medförs myggmedel och mygghatt. Vid Minneskyrkan finns en informationstavla över Laestadiusleden. Stuga behöver bokas vid övernattnig i Viikujärvi innan start.

Leden följer till en början grusvägen till Viikujärvi. Efter 500 meter passeras Myllyjoki eller Kvarnbäcken som den kallas på svenska. Förr var det besvärligt att komma över jokken. Säkrast var att få båttransport uppströms jokken till fastare mark. Vid lågvatten kunde jokken vadas nedströms. Den kvarn som fanns vid jokken i slutet av 1800-talet är den först kända etableringen i Lannavaara. Kvarnen malde korn som odlats på Lannavaarabergets sydsluttning. Kvarnen förstördes av höga vattenflöden och en ny kvarn anlades istället vid övre Ahvenjärvis utlopp.

Idag passeras jokken enkelt över bron. Leden följer grusvägen och skylt visar avtaget in över stormyren. Leden följer den uppbyggda banken från början av 1900-talet. När

Laestadiusleden vid stormyren.

Offerplatsen på Nunasvaara.

skogsländan tar vid är det fast mark så leden upp mot Nunasvaara är lättgången. Efterhand ökar stigningen. Under vandringen i augusti 2012 var här så mycket mygg att ingen av vandrarna ville stanna för rast. Ernst Mankel, som vandrade på hösten 1932 beskriver vandringen, *"Så småningom kommo vi över barrträdens region och tassade genom en gles vriden fjällbjörksskog, där träden tycktes växa enligt samma princip som renens hornkronor. Fortfarande rullade krönet undan oss... och där skogen övergick i en fjällhed, började Nunas rulla utför åt sidan. Vi vore uppe på krönet."* Där finns offerplatsen. Enligt muntlig tradition offrades här horn, stenar för att få god vandring, jakt eller att renarna skulle arta sig väl. Vid klart väder är utsikten magnifik. Man ser i fjärran byarna Soppero, Lainio, Lannavaara och Vivungi.

Under nedfärden mot Viikujärvi passeras Kristalltrappan som innehåller kvarts-kristall, turmalin mm. Mineralen kvarts har en vibrerande förmåga och är vacker. Förr lade byborna ner en kvartssten i *"hämtar'n"* och på så sätt höll sig fil och mjölk från att surna.

Stigen som leder nedför Nunasvaara är inte lika upptrampad som tidigare. Här får man se upp så att man inte går fel. Så småningom nås dagens mål, rastplatsen vid Pullijoki.

Rastplatsen vid Pullijoki.

Rastplatsen vid Pullijoki

Här rastade man förr och hit förde man renarna på bete. En kåta byggdes i samband med vägens tillkomst i mitten på förra seklet. I samband med Laestadiusprojektet 2012 förbättrade Agne Söderström rastplatsen med vindskydd, utedass och eldstad. Tanken är att vindskyddet är samlingsplats och skydd vid otjänligt väder. Nattläger väljs i kåtan eller i medfört tält. Nytt utedass ökar bekvämligheten. Torr ved finns vid dasset. Eld kan göras i och utanför vindskyddet. Alla som rastar tar med sig sina sopor och skräp.

Det klara vattnet som rinner i Pullijokken är rent och smakar bra. I samband med restaureringen 2012 byggdes bron för att underlätta för dagens vandrare att passera. När Manker kom hit 1932 hade höstregnet gjort Pullijoki till forsande ström. Han berättar *"Persson drog upp stövelskaften igen och klev över de största stenarna med vattnet forsande kring knäna. Mangi drog åt skobanden om sina skinnskaft och följde... och jag-i mina sportpjäxor och raggsoror? Jo, jag hade bara att ta av mig pjäxorna medan Persson drog av sig stövlarna, så singlarde våra skodon över bäcken och även jag tog mig torr över i de finska stövlarna"*.

Sevärt längs leden

- 1. Bönhuset i Lainio**
Bönhuset, byggt 1942 - 46.
Klockstapeln är byggd 1957.

2. Marttigården

Lamios hembygdegård med sommarcfe och museum. Gårdens grundare var Mårten Hemriksson och sista bofästa var Johan Petter Isaksson Morritz med hustru Helena och deras 11 barn. Gården har brunnit flera gånger, senast var 1895. 1882 skänktes gården till Hembygdsföret. Prosten Lars Levi Laestadius utsånd lärjunge Johan Raatamaa bedrev här den första fasta missionskolan i övre lapplanden mellan 1847-49.

3. Camp Tystnaden Lainio

Camping och stugor.

4. Färja över Lainio älv

Ingen regelbunden färjetrafik förkommer utan färjning för ske via handkraft, de bybor som har tillgång till nyckel kan nyttja motor. Vägansfälligheten ansvarar för normalt driftsunderhåll.

5. Minneskors

Två personer omkom här i en sprängolycka.

6. Rastplats Pakajärvi

Rastplats med vindskydd, ved och torrass.

7. Rastplats Justojoki

Gammal rastplats vid bron över Justojoki.

8. Pyhävaara

Pyhä betyder helig på finska. Pyhävara betraktades som det heliga berget i folkmun.

9. Fångstgröpar

Fångstropssystem längs Pyhävägen var ett gammalt jaktsätt för fångst av varg, älg och ren, vanligtast förekommande i norra Sverige. Fångstroppar är en av de äldsta jaktmetoderna och har använts sedan stenalderen.

10. Viikuskäärvi

By öster om Lammavara vid sjön Vikusjärvis södra ände. Området är sedan gammalt en del av Vittangi skogsområde.

11. Kallikällä

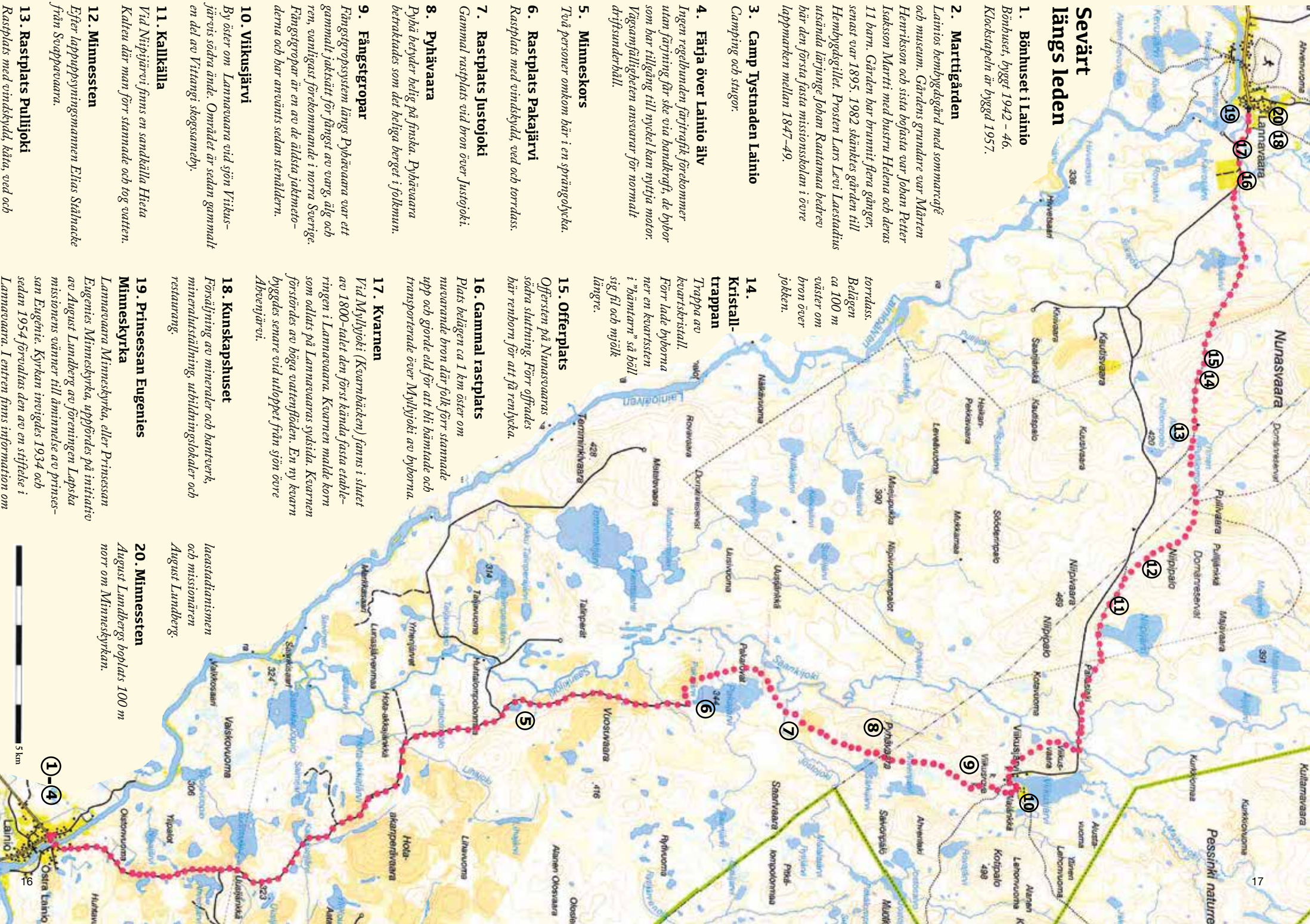
*Vid Niipijärvi finns en sandkälla Hieta
Kaltu där man förr stannade och tog vatten.*

12. Minnessten

*Efter lappuppsyningsmannen Elias Stålnacke
från Svappavaara.*

13. Rastplats Pullijoki

Rastplats med vindskydd, kåta, ved och

trappan

Trappa av
kvartskristall.

Förr lade byggnaderna ner en kvartss i "hämtarna" så sig fl och mjöl längre.

15. Offerplats

Offersten på Numasvaras
södra slutning. Förr offrades
här renhorn för att få renhucka.

16. Gammat rastplats

Plats belägen ca 1 km öster om nuvarande bron där folk för stannade upp och gjorde eld för att bli hämmade och transporterade över Mällynioki av byborna.

17. Kvarnen

Vid Myllyböki (Kuornböcken) fanns i slutet av 1800-talet den först kända fasta table-
ringen i Lammavara. Kuornen malle kom
som odlats på Lammavaraas sydsida. Kuornen
förstodades av böga vattenflöden. En ny kuorn
byggdes senare vid utloppet från sjön övre
Boventjärvi.

18. Kunskapshuset

Försäljning av mineraler och hantverk, mineralutställning, utbildningslokaler och restaurang.

19. Prinsessan Eugénies

Lammavuura Minneskyrka, eller Prinsessan Eugénies Minneskyrka, uppfördes på initiativ av August Lundberg av föreningen Lapska missioners sällner till ämnande av prinsessan Eugénie. Kyrkan invigdes 1934 och sedan 1954 förvaltas den av en stiftelse i Lammavuura. I ettren finns information om

20. Minnessten

*August Lundbergs boplats 100 m
norr om Minneskyrkan.*

Sandkällan.

Pullijoki till Viikusjärvi 13 kilometer

Det är långt mellan vattentagen så det är lämpligt att fylla vattenflaskan innan start. Bron passeras numera enkelt. När stigen delar sig efter ca 400 meter tar man till vänster i färdriktningen. Stigen leder upp på Pullivaara, en vacker vandring vidtar över lågfjället. Observera ledens märkning vid korsande 4-hjulningsspår. Den heliga Birgittas märke visar leden nedför Niipipalo där det finns en minnessten över lapptillsyningsmannen Elias Stålnacke från Svappavaara som dog här under tjänsteutövning.

Efter en kort vandring nås Sandkällan. Här stannade man förr och tog vatten ur källan. Vattnet trycks upp ur jordens sandlager och är mycket hälsosamt. Platsen är fin och gott om torr ved finns att hämta i naturen. Eld görs lätt upp och kaffe kokas. En stunds vila är skönt för benen.

Sträckan från Sandkällan vidare genom urskogen till Viikusjärvivägen är en av de vackraste. Väl ute på skogsbilvägen följer man vägen över bron vid Saankijoki, omedelbart efter bron viker leden av till höger i färdriktningen. Förr kom någon från byn med båt och man roddes över Viikusjärvi. Nu går leden öster Viikusvaara in mot byn. Idag är de endast fem bofasta personer i byn. Leden följer byavägen upp mot campingstugorna. Där kan man tälta eller hyra enklare stugor och bastu.

Emils bastu.

Rastplatsen vid Viikusjärvi

Rastplatsen är belägen på östra sidan om sjön vid vägens slut där det finns två campingstugor med enkel standard att hyra. Vatten hämtas i pumpen utanför stugorna. Tältare hänvisas till området vid rastplatsen. Det är inte tillåtet att tälta på övrig byamark. Betalning sker på plats till tillsyningsman Emil Sevä. Samband med mobiltelefon fungerar inte i byn, ej heller finns fast telefon för allmänt bruk. De fast boende har sina hus på ömse sidor om rastplatsen. Bastun är belägen nedanför rastplatsen mot sjön, den beställs hos tillsyningsmannen.

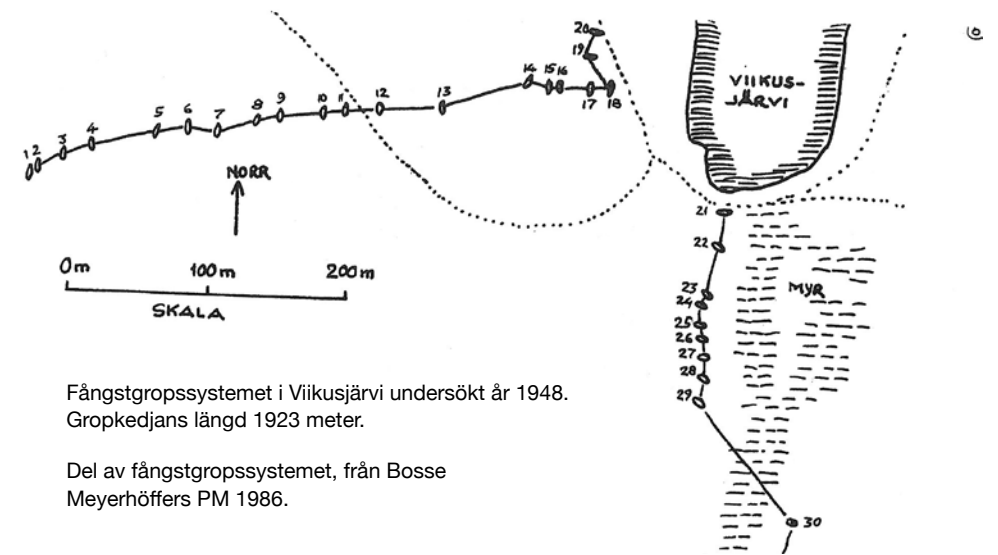
Viikujärvi.

Viikujärvi by

Viikujärvi är en enslig och naturskön plats. Trots att det numera finns bilväg till byn är det få som hittar hit. Mycket talar för att byn kan vara den äldsta byn i Karesuando-trakten. Spår efter gamla boplatser finns vid några sjöar. Bl. a hittade Maria Ingegerd Sevä 1956 en vacker pilspets från stenåldern. Att jägare sökt sig till denna plats visar också ett omfattande fångstgropssystem som finns söder om sjön Viikujärvi.

En bebyggelsetradition finns dokumenterad från 1765 men kan vara äldre. Enligt domstolshandlingar hade Olof Persson Jalko olovandes brukat slotterängar runt byn. Ägorna tillhörde släkten Rikats som senare slog sig ner i byn. 1836 avsynades Johan Magnissons gård som ett skattehemman med 1/8 mantal med 15 års skattebefrielse. Runt 1850 fanns omkring tjugo innevånare i byn. Ständiga motgångar, dålig skörd och tjuvar gjorde att byns familjefäder började stjäla andras renar för att överleva. Stölderna avslöjades och marken sattes i pant. Någon inlösen av panten kom aldrig till stånd och ägorna kom sedermera att hamna i Carolina Mannerstråles donationsfond. Under lång tid fortsätter renstölderna och byn fick dåligt rykte. Det gick så långt att landshövdingen K J Bergström, i början av 1900-talet, ansåg att byn skulle jämnas med marken. Först när en ordningsman, Petter Vilhelm Nilsson Prost, tillsätts förbättras situationen. Han börjar ta hand om böndernas skötesrenar tillsammans med den egna hjorden. År 1934 slår sig Henrik Sevä från Tuolpukka ner i byn. Han drev renskötsel och ett litet jordbruk som än i dag finns kvar och drivs av dennes söner.

Först 1970 blev vägen klar till Lannavaara och på 80-talet fick bröderna hjälp med att uppföra en modern ladugård och några campingstugor för turister. Idag bor fem personer i byn, året om.

Fångstgropssystemet i Viikujärvi

Fångstgropssystemet är svårt att åldersbestämma, ty vanligen saknas organiskt material för datering. Där datering har gjorts pekar åldern på mer än 1000 år. Genom att räkna årsringar på tallar har åldern i vissa fall kunnat fastställas till ca 500 år. Fångstsystemen hade stor bredd, avsedd för hjordar med vildren. Ingenstans har man funnit lämningar med spjut i botten. Förståligt eftersom en sönderskuren mage snabbt förstör köttet. Den avlånga gropens form, avsmalnande nertill förhindrade renen att ta sig upp. Man kan förmoda att fångstmetoden är gammal, men att den, vad gäller ren, upphörde vid övergången från vildren till tamren någon gång i sen Vikingatid till tidig medeltid 1)

Vid sjön i Viikujärvis södra ände finns vinkelformat gropsystem med ett 20-tal gropar i den kortare, och 55 gropar i den längre armen. En grop var ungefär 220 cm lång och 180 cm bred och ungefär lika djup. Alla grävdes naturligtvis inte samtidigt. När en grop rasat grävde man en ny intill. Ett utbyggt system tog generationer att bygga. Jakten vid fångstgroparna började på hösten när renen var som fetast. Vid tiden för Bartolomeus, 24 augusti, gav man sig av tradition iväg för att täcka groparna. Köttet tillagades på upphettade stenhärdar som täcktes med torv. En stor del av köttet och skinnen fördes säkert till handelsfaktorer för byte till begärligare varor.

Fångstgropjakten upphörde ju mer samerna började utveckla tamrenskötseln, troligtvis redan när 1600-talet började. Därefter skedde jakten på vildren på annat sätt som hangas, snaror och spjutgiller.

När Brita Stina Martintytär 1760 gjorde denna anteckning på en kojvägg nära Lainio var dock jakten med fångstgropar ett avslutat kapitel: - *Dagen efter Bartolomeus är jag vid fångstgroparna. Höet är oskördat, kornåkrarna oskurna. Med säkerhet bliver nödår.*

Källa: PM Kurser i Lannavaara, Bo Meyerhöffer, 1986 och Lainio vår hemby, Kemi 1981

1) Anm: 1000-1300-talet

Bildtext bildtext

Skogssamer

Viikujärvi by ligger inom Vittangi sameby. Renarna är i skogslandet hela året. Byns renskötselområde ligger norr om Lainio älv. Gräns till fjällsamerna i Soppero går genom en tänkt nord/syd linje i Lannavaara. Skogsrenarna hålls åtskilda från fjällrenarna.

I Viikujärvi övergick renskötseln till att utövas mer intensivt. Renskötarna följde renarna och skötte hjorden under hela året. Under hösten samlades renarna bl.a till Pullijoki för skiljning. På våren, under kalvning, höll renarna till i myrkanterna. Viikujärvi hade ett sommarviste väster om byn vid Kotavuoma. Där vallades renarna under sommaren.

Brita Mangi från Tuolpukka har i sin bok "Hem" skrivit: "När renarna kom ner på myren så betade de hungrigt av det fuktiga myrgräset i några timmar. Under tiden gjorde renskötarna rökeldar 1) på någon myrholme dit renarna, först härkarna, kom för att vila. Då vallade de in hela hjorden för att den skulle lägga sig och vila vid rökarna och hundarna höll reda på att inga renar var ute på egen hand... två gånger under natten vallades hjorden in för att vila... på förmiddagen bar det hem till gärdet".

På 70-talet kom en förändring i renskötseln i och med att skoter togs i bruk. Sommartid användes motorcykel och 4-hjuling. Färre renskötare behövdes, hundarna och kåtalivet försvann. Trots allt är det idag ett hårt yrke att arbeta som renskötare. Den stora skillnaden i Viikujärvi blev att renarna till stor del hålls i hägn i byns utkant.

1) Röken höll mygg och knott på avstånd

Pessinki

Laestadiusleden går i anslutning till Pessinki naturreservat som är beläget öster om linjen Viikujärvi-Pakajärvi. Ur ett landskap av vidsträckta barrurskogar och myrar reser sig björkkädda lågfjäll mer än 500 meter över havet. Genom Pessinki skär flera djupa klipp-raviner, en gång utmejslade av istidens vattenmassor. Stigar leder in i naturreservatet från Viikujärvi och Sujjavaara.

Saatukkakursu kursudal är den mest imponerande med frodig vegetation längs bäcken i ravinbotten. Här finns rariteter som till exempel polargullpudran. Marjakursu i söder är en annan imponerande kursudal.

Hela området ligger på urberggrund, långt från den egentliga fjällkedjan i väster. I nordöstra delen finns ett stort myrkomplex med den gula myrbräcken i massor vid kallkällorna. På lågfjällstopparna är det fjällhed. Skogarna präglas av att de ligger både östligt och nordligt. I norra delen av Pessinki breder fjällbjörken ut sig. I södra delen är det tallurskogar och i sydost mest gran.

Lavskrika, lappmes och tretåig hackspett kan vandraren möta liksom tjäder och hökuggla. I reservatet finns gott om våtmarker med rikt fågelliv. Smalnäbbad simsnäppa, dvärgbeckasin, myrsnäppa och blå kärrhök är några av de mer exklusiva myrfågelarterna. Här finns också viktiga häckområden för sädgås och sångsvan.

Björn och lo förekommer och i bäckarna har uttern en fristad. Det är också renens land för flera skogssamebyar. Fångstgropar, härdar och gamla kåtaplatser vittnar om att människan och renen levat länge tillsammans i markerna.

Det är inte tillåtet att skada växt- och djurliv.

Tänk på allemansrätten och var rädd om naturen!

Den nya gångbron över Jostojoki.

Viikuskjärvi till Pakajärvi 9 kilometer

Vandringen går genom rengården och i viss omfattning finns länsstyrelsens gamla märkning kvar. Längs Viikusröva passeras fångstgropsområdet som inte syns från stigen. Leden passerar berget Pyhävaara som betyder ”heligt berg” på finska språket. Längs myren kan leden vara blöt men efterhand blir den torrare och mer lättgången. Vid Jostojoki stannade alltid vandrarna förr. Här passar det att göra upp eld och ta en kaffepaus. Jokken passeras lätt på den nya gångbron som byggdes 2013. På återstoden av etappen kan man se stubbar som finns kvar sen avverkningarna på mitten av 1900-talet. Resterna av den gamla skoghuggarkojan skimtar förbi vid Pakajärvi strax innan man kommer fram till rastplatsen.

Rastplatsen vid Pakajärvi.

Rastplatsen vid Pakajärvi

Roland Henriksson från Lainio byggde ut denna rastplats 2012 med nytt vindskydd, utedass och eldstad. Roland ansvarar för Laestadiusleden mellan Lainio och Viikuskjärvi. Vid Pakajärvi kan man elda inne i vindskyddet. I likhet med rastplatsen vid Pullijoki är det tänkt att skyddet är samlingsplats vid otjänlig väderlek. Övernattning sker i tält i terrängen kring vindskyddet. Ved för eldning finns i utedasset. Vatten hämtas bäst i den kallkälla som finns nere mot sjökanten. Vattnet är mycket tjänligt även om det kan ligga lite skräp på ytan. Kallkällan är en kvarleva sen tiden när byborna högg timmer i området i början av förra seklet. På den tiden fanns en timmerkoja nedanför kallkällan. Endast spår av grunden finns kvar idag.

Rastställe i väntan på flottfärd.

Pakajärvi - Lainio 18 kilometer

Den byggda skogsbilvägen har förändrat förutsättningarna att färdas. Grundalternativet är att vandra 18 kilometer längs efter vägen. Vid Pakajärvi har vägen lite grövre grus som kan vara obekvämt att vandra på. I övrigt är underlaget bra. Ett rastställe efter vägen där vatten kan tas är vid Lihajoki. Som ett minne över de två personer som omkom vid en sprängolycka under vägbygget finns ett minneskors rest. Minneskorset är synligt efter ca 4 kilometer från Pakajärvi.

Vandrare som startar i Lannavaara och vandrar till Lainio

För de som väljer att inte vandra hela vägen till Lainio finns ett alternativ att färdas till Lainio med gummiflotte längs Saankijoki och Lainioälven. I detta fall fortsätter vandringen längs vägen från minnesstenen ca 500 meter varefter man tar av till höger i färdriktningen och följer vägen mot Saankijoki. Vidare över bron fram till raststället ett par hundra meter. När Manker vandrade 1932 från Viikujärvi valde han att åka båt hela vägen nedför Saankijoki till Lainio. Han berättar om en vådlig färd. Normalt är det en lugn färd som tar ca fyra timmar. **OBS! Transporten måste beställas fyra dagar innan transport.**

Vandrare som startar i Lainio och vandrar till Lannavaara

För de som väljer att inte vandra hela vägen till fots till Pakavaara finns ett alternativ att färdas till Pakavaara med forsbåt uppströms Lainio älv till båtlänningen nedanför forsacken Huhtalompolonmaa. Därefter vandring till rastplatsen vid Pakajärvi. Ett tredje alternativ är att cykla sträckan. **OBS! Båttransport eller cykel måste beställas fyra dagar innan transporten.**

Lainio

Lainio är en gammal bosättning. I skriften "Lainio – vår hembygd" anges att familjen Clementsson var de första som röjde mark och bosatte sig på norra sidan av Lainio älv norr om Neitiniva i slutet av 1620. Fadern Clement Olofsson var från Hedenäset. Man vet inte om han bodde på platsen eller bara hjälpte sina söner Mårten och Olof att bygga upp hemmanet. Lainios tidigaste invånare var både flitiga och framgångsrika. Olof Clementsson ska som mest ha haft ett tiotal kor och tre gånger så många får. Och eftersom han också hade kornåker byggde han en skvaltkvarn vid Hirvasoja några kilometer från bostaden. Ytterligare en kvarn byggdes i byn vid Suolajoki.

I Åke Barks bok "Kirunas byar" redovisas ett femtontal av Lainios gårdar. Ett tecken på att byn blev framgångsrik. Postlinje till Vittangi fick byn 1910 och landsvägen var klar 1927. Elström kom först 1942. Vid den tiden fanns 350 invånare i byn. Under 70-talet sjönk invånarantalet till under 100. Idag finns närmsta affär och skola i Vittangi fyra mil bort.

Trots den något dystra utvecklingen har byn ett aktivt föreningsliv. Campingen Lainio Vildmark sysslar med turism året runt och tar emot internationella grupper. I byns egna "operahus" Utmaningen ges föreställningar årligen vid påsk. Mottot för Lainio är TYSTNADEN. I den gamla skolan driver Lainio Centret Adoptions och familjerådgivning sin verksamhet.

Färjan vid Lainio

Lainio by ligger på ömse sidor om Lainio älv. De första gårdarna hade sina odlingar på norra sidan av älven. De har därför alltid varit beroende av att komma över älven. De första färjorna var av trä. När skogsbilvägarna byggdes ut ökade trafiken och så småningom anskaffades en ny plåtfärja som tillverkades i Vittangi. Färjan som fortfarande är i bruk har ingen färjvakt utan den dras med handkraft.

Färjan vid Lainio.

Johan Raattamaa.

Predikanten Johan Raattamaa

Johan Raattamaa kom till Lainio som missionslärare 1848. Första året hade han aderton elever, alla samer. Undervisningen kom att omfatta från några veckor till som mest fyra månader per år. Idén med att starta dessa skolor kom från kyrkoherden och grundaren av laestadianismen Lars Levi Laestadius och det var på dennes uppdrag Raattamaa verkade. Höjdpunkten för skolverksamheten var 1853. Ett antal skolor var vid denna tidpunkt etablerade i hela Tornedalen.

I Lainio kom Johan Raattamaa till insikt om att syndernas förlåtelse kunde ges av sanna kristna. Denna bibeltolkning, som i sak följde Bibelns och Luthers lära, var en huvudanledning till laestadianismens snabba tillväxt.

När skolverksamheten avtog kom Raattamaa att ägna sig åt omfattande predikoresor. Han blev den självklare efterträdaren för den laestadianska väckelserörelsen efter Laestadius död 1861. Han kom att verka som dess ledare fram till sin död 1899. Under hans ledning spreds laestadianismen till Finland och Norge och sedermera även till USA. Han lyckades i detta uppdrag att hålla ihop rörelsen. Efter Raattamaas död splittrades rörelsen i olika grenar. Lainio har genom åren varit samlingsplats för väst-laestadianer.

Källa: Nordkalotten, Östen Groth, 1995

Marttigården.

Marttigården

Den som byggde gården var Mårten Henriksson (1721-1773) son till Henrik Hindersson Kyrö som räknas som stamfader till Vittangi. Gården är historisk med anledning av dess betydelse för den laestadianska väckelsen. Under ett nattligt samtal 1847 mellan kyrkoherden Lars Levi Laestadius och hans lärjunge Johan Raattamaa kom de fram till den nådens ordning som de senare skulle predika.

Det berättas att *Laestadius kom till Lainio för att ta del av Raattamaas arbete och den där utbrutna väckelsen. Raattamaa berättade hur han hade gått till väga och Laestadius funderade allvarligt över de steg som hans medhjälpare tagit. Hela natten sutto så mästare och lärjunge framför tjärvedsbrasan i det lilla rökportet och samtalade. De hade kommit till det mest centrala i själavården och förkunnelsen. Innan morgonen grydde tog de båda männen varann i famn och med rörelse tillsade de varandra syndernas förlåtelse. Laestadius var övertygad och förklarade att den ovillkorliga förlåtelsens tillsägelse var i överensstämmelse med skriftens och Luthers lära.*

Numera är gården flyttad till Camp Tystnaden och är Lainios hembygdsgård och museum.

Gudstjänster sker numera i Bönhuset som stod klart 1947.

Källa: Ödemarksprofetens lärjungar, Hjalmar Westeson, 1922

LANNAVAARA

Pilgrimsvandring Laestadiusleden

Information och anmälan: tfn. 0981-310 60

Mineralmuseet

Adress: Kunskapshuset, Guldvaskarvägen 4, 981 13 Lannavaara

Besök och guidning: tfn. 0981-310 60

Princessan Eugenes Minneskyrka

Besök och guidning: tfn. 0981-310 60

Sankt Josefs kloster

Adress: Skolvägen 7, 980 13 Lannavaara

Kontakt: sisteramada@gmail.com

Bastuflotte Ylinen Ahenjärvi

Kontakt: Lannis ekonomiska förening

Lannavaara 84, 890 13 Lannavaara

Kontakt: thore.johansson@lannis.se

STF Lannavaara Vandrarhem

Adress: Guldvaskarvägen 4, 981 13 Lannavaara

Bokning: tfn. 0981-310 55, e-post: info@kristallen.com

Lannavaara Lodge

Adress: Byavägen 82, 980 13 Lannavaara

Bokning: info@lannavaaralodge.com

Tfn. 0981-590 990, mobil. 070-587 13 95

Guldgrävarens Bar

Kunskapshuset, Guldvaskarvägen 4, 981 13 Lannavaara

Beställning: tfn. 0981-310 60,

e-post: info@kristallen.com

Konferans

Kunskapshuset, Guldvaskarvägen 4, 981 13 Lannavaara

Information och beställning: tfn. 0981-310 60

Hertz Biluthyrning, Lannavaara

Tfn. 0981-310 60

VIIKUSJÄRVI

Fångstgropar

Guidning: tfn. 0981-310 60

Emils Bastu. Beställs på plats

Emils stugor (enkel standard)

Bokning: tfn. 010-403 38 81

LAINIO

Pilgrimsvandring Laestadiusleden, inkl färjförbindelse

Information, cykeluthyrning och anmälan: tfn. 0981-410 25

Marttigården

Guidning om Laestadianismen, besök i bönhuset.

Anmälan: tfn. 0981-410 25

Gamla skvaltkvarnen

Information och guidning: tfn. 0981-410 25

Neitijärvi fågelsjö

Information och guidning: tfn. 0981-410 25

Camp Lainio Vildmark

Adress: Lainio by, 980 10 Vittangi

Bokning: tfn. 0981-410 25

e-post: info@lainio.com

Mat

Marttigården

Beställning: tfn. 0981-410 25

e-post: info@lainio.com

Konferans

Lainioälvens Café - Mat & Prat

Adress: Lainio skola, PL 4191, 980 10 Vittangi

Bokning: tfn. 070-557 24 88

e-post: lgc.lainio@gmail.com

Utmaningen

Beställning: tfn. 0981-410 25

e-post: info@lainio.com

www.laestadiusleden.se